

Nr 510.

Av herr **Carlström m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, med förslag till lag om semester m. m.*

Det vid årets riksdag framlagda förslaget till *lag om semester* skiljer sig så till vida från tidigare genomförda lagar på arbetslagstiftningens område, att det avser att tillämpas på alla kategorier av arbetstagare, oavsett de anställdas antal vid respektive företag. Härigenom kommer sålunda även småföretagen att falla under lagens bestämmelser, så att till och med företagare med endast en halvårsanställd arbetstagare åläggas bereda denne viss tid av semester eller ersättning för sådan.

Utän att närmare ingå på frågan om det föreliggande lagförslagets berättigande och nödvändighet ur hälso- och social synpunkt för de större företagens arbetstagare eller för vissa andra kategorier av arbetare eller anställda, vilkas sysselsättning kan vara av natur att särskilt motivera en längre semester, nödgas vi dock hålla före, att på vissa småföretagareområden en lagstiftning av föreslagen innebörd knappast kan anses befogad och nödvändig, samt att den dessutom icke kan anses väl avvägd med hänsyn till verkligt demokratisk samhällssyn.

Ett på senare tid allt oftare framträdande drag i vår arbets- och sociallagstiftning är nämligen detta, att reformsträvandena ensidigt gå ut på att tillgodose den arbetstagande parten av vårt folk även på områden, där arbetsgivaren i själva verket ingalunda kan anses vara bättre gynnad vare sig i fråga om arbetstid eller inkomstförhållanden. Och detta gäller i synnerhet de mindre företagarna på skilda områden. Särskilt vad jordbruket beträffar har på senare tiden slag i slag genomförts lagbestämmelser i fråga om arbetstid och fridagar, vilket lett till och kommer att leda till det resultatet, att jordbrukaren och hans hustru och eventuellt övriga familjemedlemmar åläggas en arbetstid, som på intet sätt korresponderar med de sociala strävanden, som ligga till grund för lagstiftningen om en begränsad arbetstid. Våra hundratusentals mindre jordbrukare, även de som icke direkt beröras av lagarna ifråga, enär de icke ha arbetare i sin tjänst, komma på detta sätt att inte bara ställas i en mindre gynnad ställning ifråga om rimlig arbetstid, utan få även indirekt vara med om att betala den merkostnad som begränsningen på andra områden föranleder. Ty ytterst blir det ju hela folkhushållet — småbrukaren, krontorparen och skogsarbetaren ej undantagen — som får bära bördan av denna, genom det högre pris på förnödenheterna, som måste bli följden.

Det är nämligen att märka, att en genomförd förmån åt arbetstagarna i form av förkortad arbetstid eller utökad semester aldrig beräknas drabba vederbörande i form av minskade löneinkomster. Här litas man uteslutande till företagarens förmåga att rationalisera bort merkostnaderna eller, vilket väl oftast blir fallet, hans förmåga att överföra kostnadsökningen på konsumenterna. De omkring 100 miljoner kronor, som här ifrågasatt lagstiftning genomförd beräknas fördyra produktionen med, kommer sålunda att bäras även av de kategorier, som icke fått någon som helst glädje av densamma utan tvärtom i många fall åsamkats en längre och hårdare arbetsdag genom denna lag.

Talet om utökad rationalisering vid det mindre jordbruket är tyvärr i övervägande grad endast ett fagert tal utan vidare innebörd i verkliga livet. En viss rationalisering håller visserligen för närvarande på att försiggå även vid de jordbruk, där man hittills haft en eller ett par arbetare anställda. Den lejda kvinnliga hjälpen vid dessa jordbruk har redan förut »bortrationaliserats av sig själv», i det att sådan hjälp i regel ej längre står att uppbringa. Men även den manliga hjälpen i form av t. ex. en dräng håller nu på att vid många bondejordbruk »bortrationaliseras», emedan företagaren icke kommer ut med att betala den gängse lön han kräver. Arbetet får på så sätt i sin helhet övertagas av familjemedlemmarna, och då de barn, som eventuellt finnas i familjen, bli flygfärdiga, ge de sig ofta iväg till bättre lönsamma yrken, och far och mor stå där ensamma med en orimlig arbetsbörda.

De alltid återopade motiven för överförande av industriarbetarnas förmåner till jordbruket, nämligen att detta måste ge samma rättigheter och friheter åt sitt folk för att kunna hålla sig framme i konkurrensen om arbetskraften, äro givetvis ganska vägande, för så vitt det nu vore så, att förutsättningar funnes att ekonomiskt gå i land med detta för företagaren, och om förhållandena i övrigt vore likartade vid jordbruket och vid industrien. Emellertid vet varje vaken iakttagare, att saken inte ligger så enkelt till att jämförelser härvidlag utan vidare kunna dragas. Förhållandena äro annorlunda vid jordbruket än vid industrien, och så komma de sannolikt alltid att förbli. Det kommer aldrig att lyckas att pressa in jordbruket och småföretagen i den schablonmässiga form som storindustrien skapat på sitt område, och den sociala välfärdspolitik, som förmenas ligga bakom förslag av det här ifrågasattas karaktär, kan inte heller utan våda för hela den folkgrupp det berör likriktas efter mönster för storindustrien. I stället för att leda till förbättrade förhållanden inom dessa områden skapas tvång och stridigheter med ty åtföljande olust för arbetsområdet och en ökad övergång till storföretagen och stadsmananäringarna. På vissa håll anses ju visserligen en sådan utveckling önskvärd och nödvändig, men om så är, torde den ske i tillräckligt hastigt tempo utan att behöva forceras genom extra ingripande av här ifrågasatt slag.

Det föreliggande förslaget till semester har varit föremål för en mångfald yttranden av skilda myndigheter och företagargrupper, och omdömena ha

fallit olika. Emellertid heter det på sid. 32 i propositionen: »Samtliga handelskamrar, Sveriges industriförbund, fullmäktige i järnkontoret och *alla de hörda arbetsgivareorganisationerna*¹) ha bestämt avstyrkt förslaget». Att departementschefen icke funnit sig böra ta hänsyn till detta förklaras måhända av det förhållandet, att i samma stycke, som ovanstående citat hämtats ur, det i fortsättningen heter: »Samtliga arbetareorganisationer ha däremot tillstyrkt bifall till huvudlinjerna i detsamma». Men de stora folkgrupper av företagare, som vi här ha särskilt sysselsatt oss med, ha tydligen inte blivit hörda. Riksförbundet Landsbygden Folk har visserligen hörts — och bett om uppskov — men detta kan knappast anses ha haft möjlighet att inhämta de bredare lagrens av mindre jordbrukare mening på denna punkt, vadan en samlad uppfattning om dessas inställning till frågan inte gärna stått att få. Det torde emellertid inte råda något tvivel om, att därest denna kategori av småföretagare, vare sig de nu ha anställda i sin tjänst eller ej, kunnat beredas tillfälle att yttra sig i saken, deras uttalande även skulle ha blivit »bestämt avstyrkande». Ty de måste i och med att denna lagstiftning kommer till stånd känna sig ännu mera tillbakasatta som en kategori, som är dömd att låta sig nöja, då andra rycka framåt, och — till dels på kvarlätnas bekostnad.

Redan den nyligen genomförda arbetstidsbegränsningen vid jordbruket har, då man resonerar man och man emellan, uppfattats som ett ingripande, vilket till sina konsekvenser verkat i riktning att utplåna den förståelse och samhörighet som dock av ålder varit rådande mellan företagare och arbetstagare av detta slag och som givit åt samlivet en prägel av arbetsglädje och trevnad. Husbonde och tjänare ha för det mesta arbetat sida vid sida och intagit sin måltid vid samma bord. De ha ävenledes kunnat dela fritiden på ett tillfredsställande sätt och kunnat ta ledigt när det passade, utan lagbestämmelser och journalföring. Några mera märkbara friktioner på detta område ha ej kunnat iakttagas.

Vid storjordbruket ha förhållandena onekligen tett sig annorlunda. Där ha arbetarna säkerligen känt sig mer tvungna i sitt arbete och betraktat företagaren mera som »motpart», till vilken ingen starkare samhörighet anmält sig. Arbetstiden har varit mera kontinuerlig och enformig utan tillfälle till ledighet annat än efter bestämt fixerade tider och klockslag. Här kan en lagstiftning efter visst schema alltså vara mera påkallad. Dessutom har storjordbruket onekligen större möjligheter än det mindre jordbruket att genom rationaliseringsåtgärder eliminera olägenheterna av en längre semester.

Då emellertid sedan långt tillbaka en semester eller frivecka av sju dagars längd varit praxis vid jordbruket, vilja vi icke motsätta oss att en motsvarande ledighet lagfästes även för jordbrukets del, och om det kan finnas möjligt att på ett lämpligt sätt draga gränsen mellan *storbruk* och *mindre jordbruk*, så ha vi heller ingenting att erinra mot att den föreslagna semester-tiden tillämpas för det förstnämnda. Men vi finna det skäligt och försvarbart,

¹ Kursivering av motionärerna.

att det mindre jordbruket nu får stanna vid en kortare tid eller 6 söckendagar, d. v. s. en veckas semester, söndagen inräknad. Ifråga om full lön under denna tid ha vi ingenting att erinra, men det vore önskvärt att det i lagens motivering närmare utsades, hur denna skall beräknas i vad det angår kosthållet under semesterdagarna.

Då det uppenbarligen stöter på stora svårigheter att uppdraga tillfredsställande gräns mellan det större och mindre jordbruket — den kunde eventuellt sättas vid den skiljelinje som arbetstidslagen vid jordbruket stadgar för undantag för de mindre företagen — tillåta vi oss som ett första alternativ yrka på, att lagen för jordbrukets del begränsar semestern till 6 dagar. Detta kommer i realiteten att innebära, att det större jordbruket i alla fall, på grund av att dess arbetare äro organiserade och komma att tillkämpa sig den längre semestern, praktiskt taget måste gå med på en utökad semester av samma karaktär som lagen kommer att få för övriga kategorier av icke jordbrukare. En sådan utväg vore smidigare än den med gränsdragning mellan de skilda kategorierna — storbruk och mindre jordbruk — ty onekligen bleve gränsen dragen efter arbetstidslagens bestämmelser allt för snäv för många av dem som ha mer än tvenne tjänare anställda och som väl skulle behöva den lättnad som undantaget måste anses innebära.

På grund av det anförda tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 286 ville besluta, att för jordbrukets vidkommande bestämmes en semester för arbetstagen av 6 dagar med lön under semester-tiden och i övrigt i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, samt, om detta icke kan bifallas, riksdagen måtte besluta att för det mindre jordbruket en semestertid för de anställda av ovannämnda längd och beskaffenhet måtte fastställas eventuellt med gränsen mellan större och mindre jordbruk dragen efter samma bestämmelser som gälla för lantarbetstidslagen.

Stockholm den 17 maj 1938.

Oscar Carlström.

Oscar Johanson,
Huskvarna.

Oscar Osberg.